

Міністерство освіти та науки України
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна

Історичний факультет
Наукове студентське товариство

КАРАЗІНСЬКІ ЧИТАННЯ (історичні науки)

*Тези доповідей
70-ї міжнародної наукової конференції
28 квітня 2017 р.*

Харків 2017

УДК 9(063)
ББК 63я431

*Затверджено до друку рішенням Вченої Ради історичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 4 від 21 квітня 2017 року)*

Редакційна колегія:

канд. іст. наук, доцент (головний редактор)	П. В. Єремєєв
доктор іст. наук, професор	Ю. П. Волосник
канд. іст. наук, доцент	А. М. Домановський
канд. іст. наук, доцент	Д. В. Журавльов
канд. іст. наук	Є. Ю. Захарченко
канд. іст. наук, доцент	В. Ю. Іващенко
канд. іст. наук, доцент	Ю. А. Кісельова
канд. іст. наук, доцент	С. С. Кушнар'юв
канд. іст. наук, доцент	Р. Г. Любавський
канд. іст. наук, доцент	Д. В. Миколенко
канд. іст. наук, доцент	О. Г. Павлова
докт. іст. наук, професор	Л. Ю. Посохова
канд. іст. наук, викладач	Є. С. Рачков
канд. іст. наук, доцент	О. А. Ручинська
канд. іст. наук, доцент	В. В. Скирда
канд. іст. наук, доцент	С. Ю. Страшнюк
канд. іст. наук, доцент	А. М. Токарев
канд. іст. наук, доцент	О. І. Тумаков
канд. іст. наук, ст. викладач	Д. В. Ченчик

Адреса редакційної колегії:

Україна, 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, історичний факультет
Тел.: (057) 707-52-42; факс (057) 702-03-79
E-mail: sntistfak@gmail.com; web: <http://www-history.univer.kharkov.ua/>

Каразінські читання (історичні науки): Тези доповідей 70-ї міжнародної наукової конференції (м. Харків, 28 квітня 2017 р.). – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 216 с.

ISBN 978-966-285-408-4

Тематика тез репрезентує широкий тематичний спектр проблем, які набули актуальності в сучасній історичній науці.

ISBN 978-966-285-408-4

©Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2017

на допомогу українцям під Бужином та рушили на Чигирин. Під 1696 р. повідомлялось, що кримці, почувши про те, що калмики поблизу Сорочинців, почали відступати. У літопису Самовидця під 1673 р. вказувалось, що І. Сірко разом з калмиками воював у Криму та в Буджаці. Самійло Величко під 1679 р. вказував, що Каспулат Муцалович Черкаський з черкеськими та калмицькими ордами стоїть на Муравському шляху за Ворсклою.

Українські літописці схильні применшувати роль калмиків у військових діях проти турків та кримців. Найменше свідчень з історії калмиків містить хроніка Самійла Величка, а найбільше – літопис Григорія Грабянки. Калмики на сторінках козацьких літописців згадуються тільки у контексті спільних воєнних дій проти ногайців та кримських татар. Ми можемо говорити про участь калмиків у воєнних діях 60–70-х рр. XVII ст. Також можлива їхня участь в кампаніях, які супроводжували Азовські походи. Калмики та касимівські татари на відміну від башкирів фіксувались як самостійна політична сила.

Похід молдовського господаря Богдана Кривого на Львів 1509 р. у світлі фіскального джерела

Смерека Богдан

*Інститут української археографії та джерелознавств імені М. С. Грушевського НАН
України (Львівське відділення) smereka.bohdan@yahoo.com*

Реєстри надзвичайного податку, більш відомі як поборові реєстри – важливе джерело з історії українських земель, що перебували у складі Польського королівства. У лаконічній формі списків і таблиць ці документи зазначали відомості про стягнення земельного (ланового) податку з населених пунктів, а всередині них – з окремих осіб та об'єктів інфраструктури. Окрім історико-демографічного аспекту, ці джерела можуть використовуватися для вивчення масштабів знищень, завданих руйнівними нападами ворожих армій, оскільки фіксували факт знищення поселення і неспроможності його жителями сплатити податок.

У цьому контексті цікавим є дослідження перебігу походу молдовського господаря Богдана III Кривого на Львів, що відбувся в 1509 р. і який досі залишається недостатньо вивченим в історіографії (З. Сперальський, М. Плевчинський, Д. Зубрицький, І. та Л. Качори, В. Мандзяк). У джерелах перебіг нападу 1509 р. висвітлено, головним чином, у «Літописі Молдовського царства», автором якого був боярин Григоре Уреке. Сам похід був зумовлений необхідністю відвоювати Покуття, попередньо переданого Польщі Богданом в якості «подарунка», що мав змусити польського короля Олександра видати йому за дружину сестру Ельжбету. Остання, однак, не бажала виходити заміж за господаря, а Покуття надалі залишалось під контролем Польщі.

Як повідомляє Уреке, у червні 1509 р. Богдан з армією вирушив на Кам'янець-Подільський, який взяв у облогу. Після цього повернув на захід, до Львова, який також оточив. Завдяки артилерії йому вдалося навіть пробити частину муру, однак штурм міста через смерть головного гармаша провалився. Богдан повернувся назад до Буковини, по дорозі спалюючи міста і села, захопивши, зокрема, «велике місто Рогатин».

Реєстр Львівської землі Руського воєводства 1510 р., що зафіксував результати фіскальної акції, проведеної одразу після молдовського нападу, дає змогу встановити перелік спустошених поселень (161), а відтак – відобразити маршрут армії господаря. Отож, загоны Богдана імовірно рухалися з Кам'янця-Подільського в напрямку Бережан, після розорення якого розсосередилися по двох напрямках на північ і північний захід: на Поморяни і Золочів, а також на Дунаїв. Об'єднавшись неподалік Глинян (також спустошеного) війська рушили на Львів. Після невдачі армія знову розсосередилася по двох напрямках: в бік Бібрки та Підкаменя, а також Перемишлян, спалюючи місцеві села. Знову загоны зустрілися у Рогатині.

Поруч із цим, аналізуючи джерельну інформацію, неможливо не помітити, що частина поселень, названих в джерелі «спаленими волохами», розташована достатньо далеко

від місця основних спустошень. Це, зокрема, 7 сіл Городоцького повіту. Також, «дивним» чином до переліку спалених потрапили усі села у володінні львівського римо-католицького архієпископа (19), більшість з яких також були географічно віддаленими. Іншими словами, ми стикаємося з фактом можливого спотворення інформації в джерелі. Податкові реєстри укладалися поборцями, що збирали податок згідно норм поборових універсалів. На жаль, універсал 1510 р. не регламентував специфіки процедури стягнення. Можемо лише припускати, що поборці отримували кошти від власників, керуючись виключно їхніми свідченнями про спустошення підконтрольних населених пунктів. Очевидно, львівський архієпископ, знаючи про спалення частини його володінь, безпосередньо розташованих на шляху ворожих військ (Бачів, Болотня, Віцинь, Подусів, Усільна), вказав поборцям, що деградації зазнали усі його села.

Таким чином, використане нами описово-статистичне джерело – поборовий реєстр 1510 р. – дало змогу встановити маршрут руху армії молдовського господаря Богдана Кривого по Львівській землі і масштаб знищень місцевих поселень, а також виявити специфічну рису укладення подібного роду джерел. Це дозволяє реконструювати перебіг проведення типової податкової акції в Польському королівстві в умовах післявоєнних знищень.

Левчук Олена. Газети Києва як джерело вивчення модних тенденцій у повсякденному житті міщан (1905–1914 рр.)	28
Мороз Інна. Теоретична археографія в науковому доробку І. Крип`якевича	29
Москальова Юлія. Підкидьки та знайди на території Півдня України (кінець XVIII – початок XX ст.): огляд джерел із фондів Державного архіву Одеської області	30
Ндуму Єва Крістіана. Листи А. Швейцера як джерело вивчення історії Габону першої половини XX ст.	31
Новак Вікторія. «Книга продажу табаку обществом Днепровский табак» як джерело з історії торгових домів м. Києва	32
Пилипчук Ярослав. Українські літописи як джерела з історії калмиків	33
Смерека Богдан. Похід молдовського господаря Богдана Кривого на Львів 1509 р. у світлі фіскального джерела	34

ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

Балацук Єлизавета. Синкретизм образів Діоніса і Ероса в росписах аттичеських ваз Боспора	37
Варшанидзе Натіа. Истоки культу Діоніса	38
Вар`ян Оксана. До питання про форми суспільного регулювання відповідності образу ідеального громадянина у Стародавніх Афінах класичного періоду	39
Коваленко Дар`я. Особенности почитания египетских богов в Северном Причерноморье эллинистического периода	40
Коновалова Тат`яна. Эпikleзы культу Афродиты в Ольвии	41
Котенко Вікторія. Північно-західний вектор херсонеської торгівлі в елліністичний час (на прикладі зв`язків з Тірою)	42
Кумінова Катерина. До питання про причини вбивства Анахарсіса	43
Машкина Анастасія. Процедура прорицання Дельфійського і Дидимейського оракулів	44
Протасова Альона. Проблема датування виникнення веж в озброєнні бойових слонів античного часу	46
Рябко Андрей. Учитель в полисах Греції і Северного Причерномор`я: проблема статусу	47
Семибратская Анастасія. Богиня Афіна. Происхождение и трансформация образа	48
Сизонова Анна. Градостроительство и система благоустройства Ольвии в сер. VI – IV вв. до н. э.	49

ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ ТА РАННЬОВІЗАНТІЙСЬКОГО ПЕРІОДУ

Бузанакова Оксана. Етноконфессіональний склад населення Кесарії Палестинської в ранневизантійський період	52
Гречухина Анастасія. Гімни Синезія Киренського і розвиток філософської думки	53

Наукове видання

Каразінські читання

(історичні науки)

Тези доповідей 70-ї міжнародної наукової конференції

Українською, російською, англійською мовами

Редактор : Єремєєв П. В.

Укладачі: С. Жидков

Комп'ютерне верстання М. В. Гречишкіна

Оригінал-макет: М. В. Гречишкіна

Тексти подаються в авторській редакції

Автори несуть повну відповідальність за підбір, точність та достовірність наведених фактів, економіко-статистичних даних та інших відомостей

Затверджено до друку 21.04.2017.

Папір офсетний. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 17,5. Обл.-вид. арк. 20,4

Тираж 300 прим.

61022, Харків, майдан Свободи, 4.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна